

נחוצה ערבות לחסכונות פנסיוניים

ברברה סבירסקי, מנהלת מרכז אדוה

המשבר הפיננסי הוליד דיון שבו משמשים במעורב טיעוני אמת וטיעוני שקר.

טיעון אמת: בגלל הגידול בתוחלת החיים מתקשות קופות הפנסיה לספק לפנסיונרים הכנסה לכל שנות החיים שלאחר הפרישה מהעבודה.

טיעון אמת: התשואה של האג"ח ממשלתיות – אפילו ברמה המקוצצת של 4.48% (לעומת 5.25% לפני הפרטת קרנות הפנסיה) – הייתה מספיקה אילו היו כל החסכונות הפנסיוניים מושקעים בהן. הבעיה איננה התשואה הנמוכה של האג"ח הממשלתיות, אלא החלק ההולך וקטן של החסכון הפנסיוני המושקע באג"ח אלה. בקרנות הפנסיה החדשות עמד חלק זה בעבר על 70% ואילו היום הוא ירד ל-30%, כאשר יתר החסכון מושקע בשוק ההון.

טיעון שקר: ניתן להבטיח את החסכון הפנסיוני רק באמצעות השקעתו בשוק ההון בכלל ובבורסה בפרט. טיעון זה הוא שקרי משני טעמים. ראשית, הפניית כספי הפנסיה לשוק ההון נבעה לא מהרצון להיטיב עם הפנסיונרים אלא מן הרצון להרחיב את שוק ההון. המקור הפוטנציאלי הגדול ביותר להגדלת שוק ההון הוא כספי הפנסיה, שבכל ארץ מפותחת מהווים בין רבע לשליש ממה שקרוי בשיח הכלכלי "הנכסים הפיננסיים שבידי הציבור". שנית, הפניית כספי הפנסיה לשוק ההון נועדה לשמש את המשקיעים ואת בעלי המוצרים הפיננסיים שבהם מושקעים הכספים.

טיעון אמת: השקעת כספי הפנסיה בשוק ההון יכולה להניב תשואה גבוהה במהלך תקופה מסוימת אך לא על פני טווח ארוך, בגלל העלויות והמורדות בשוק ההון. השקעה בשוק ההון אין בה כדי להבטיח שדווקא בעת שפלוגית או אלמוני יפרשו מחיי העבודה בשכר, יעמוד לרשותם סכום שיאפשר קצבה חודשית לכל החיים שתשמור על רמת החיים הקודמת; וזוהי הרי כל מטרתו של החסכון הפנסיוני. אין כמו המשבר הנוכחי כדי להמחיש את העובדה הזאת.

כיוון שהעניין שלפנינו הוא הבטחת החסכון הפנסיוני ולא פיתוח שוק ההון, השאלה הרלוונטית היא לא כיצד להאדיר את שוק ההון אלא כיצד להאדיר את החסכון הפנסיוני.

התשובה מצויה בכמה כיווני פעולה. הראשון הוא גיבוש הרצון הפוליטי להבטיח לפנסיונרים רמת חיים נאותה. השני הוא העלאת הרובד הראשון של החסכון הפנסיוני, הרי הוא קצבת הזקנה של המוסד לביטוח לאומי. רובד זה הוא החשוב מכולם כי הוא אוניברסלי – ומוטב שיישאר אוניברסלי – ז"א, מספק בסיס הכנסה לכל הזקנים, גם כאלה שבגלל היסטוריה תעסוקתית קצרה או מקוטעת לא הצליחו לצבור חסכונות פנסיוניים מספיקים. את קצבת הזקנה ראוי להעלות לרמה של 25%-30% מהשכר הממוצע במשק.

הכיוון השלישי הוא לחזור ולהשקיע את כספי הפנסיה בהשקעות בטוחות (שמעצם טיבן מניבות תשואה נמוכה יותר מהשקעות עם סיכונים); הכוונה לאגרות חוב ממשלתיות.

יש להחזיר את שיעור ההשקעה של החסכונות הפנסיוניים לרמה של 75% (השר אלי ישי כבר הציע להגדיל את השיעור הנוהג כיום, 30%, ל-50%), וזאת על הפרשה פנסיונית מתוך שכר של עד פי שנים השכר הממוצע במשק. את ההפרשה הפנסיונית עצמה יש להעלות ל-20% מהשכר. על הפרשות מתוך חלק השכר שמעל פי שניים מהשכר הממוצע אפשר לקבוע כללי השקעה אחרים.

חלופה אחרת להשקעה באג"ח ממשלתיות מיועדות היא ערבות ממשלתית לתשואה שנתית של לא פחות מ-4% + מדד.

בימים אלה מועלית הצעה ליצור עבור כספי הפנסיה שלושה מסלולי השקעה, בהתאם לגיל העובד/ת (רי, למשל, בני לאוטבך, "שלושה לקחים מהמשבר", דה מרקר, 28.10.2008), כאשר רמת הסיכון של ההשקעה פוחתת עם העלייה בגיל. זוהי הצעה שיש בה סכנה: שדווקא בהגיע עת הפרישה מעבודה, או בהגיע המועד לשנות את הרכב תיק ההשקעה, ירשום שוק ההון הפסדים כבדים.

אם אנו מעוניינים ברווחת הזקנים, מוטב לחזור לשיטה המבטיחה - במקום זאת שמסכנת - את רמת הפנסיה. וזה מחזיר אותנו לכיוון הפעולה הראשון: גיבוש הרצון הפוליטי להבטיח את רווחת הזקנים במדינה. שוק ההון לא יעשה את זאת.